

СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

**РЕФОРМУВАННЯ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ**

МАТЕРІАЛИ
ІІІ Міжнародної науково-практичної конференції
(Суми, 23–24 травня 2019 року)

У двох частинах

Частина 1

Суми
Сумський державний університет
2019

ЛІТЕРАТУРА:

1. Прахов Б. Чи є ноу-хау об'єктом інтелектуальної власності. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2006. № 5. С. 22-25.
2. Ломакина О. Б. Общие нормы и международная практика охраны объектов промышленной собственности. Москва, 2000.
3. Wise A. Trade Secrets and Know-How throughout the World. New York : Clark Brodman Co., 1981. P. 862.
4. Європейський Кодекс Етики Франчайзингу. <https://franchising.ua/franchayzing/94/evropeyskiy-kodeks-etiki-franchayzingu/>.
5. Струд. Юридический словарь. 3-е изд. Лондон, 1965. 825 с.
6. Матвеев П. С. Теоретико-правові аспекти охорони та захисту ноу-хау та комерційної таємниці як об'єктів права інтелектуальної власності при інноваційному векторі розвитку економіки. *Європейські перспективи*. 2015. № 2. С. 99-106.

ЩОДО ІСТОРИЧНОГО РОЗВИТКУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Кошельник О.О.

Магістрант ННІ права

Сумського державного університету

Науковий керівник: Янішевська К. Д.

к.ю.н., старший викладач кафедри КПДС ННІ права

Сумського державного університету

Для того щоб з'ясувати сутність будь-якого явища слід розпочинати його вивчення з історичного розвитку його існування. Історія правового регулювання людьми відносин, пов'язаних з інтелектуальною власністю, нараховує десятки тисячоліть, а правові норми, які охороняли ці відносини, чи не найдавніші серед інших юридичних правил поведінки.

Джерела правового регулювання охорони інтелектуальної власності сягають з глибокої давнини. Наприклад, ще в період первісного ладу ретельно зберігалися і передавалися у спадок секрети добування вогню, створення зброї тощо. Слід зазначити, що у цей період регулятором відносин був формально незакріплений звичай [1].

Також у минулому існували дуже суворі методи запобігання копіювання творів мистецтва та архітектури. Відомі жорстокі осліплювання і навіть вбивства творців, щоб вони ніде і ніколи більше не змогли повторити свої творіння. Серед писаних канонів, які в різні часи врегульовували питання охорони інтелектуальної власності, на сьогоднішній день залишилися лише релігійні норми. Прикладом древньої і нині значущої

християнської настанови є біблейська заповідь «Не вкради», яка поширюється як на матеріальні речі, так і на речі нематеріального світу, до яких належить інтелектуальна власність [2].

Особливу роль у формування права інтелектуальної власності відігравав інститут монарших привілеїв, які видавалися не тільки на виробництво певної товарної продукції, а і на продукцію, яка була результатом застосування нових знань або складовими якої були інтелектуальні здобутки. Перша з відомих «виданих монархами привілеїв» належить арабському реміснику, який одержав її на спосіб фарбування сукна ще у XII столітті за сплату чималого внеску. Також історичні документи посвідчують, що перші охоронні документи – патенти було видано в Італії у XIV столітті. Ці документи надавали певні права і привілеї їх володільцю.

Для того щоб покінчити із зловживанням даруванням особливих прав, у 1623 р. за короля Якова Стюарта був прийнятий «Статут про монополії», яким проголошено виключне і незалежне від волі короля право кожного, хто створить і застосує технічну новинку, монополюю користуватися протягом 14 років вигодами та перевагами з нього. Право монополюю користуватися засвідчувалось патентом, який відрізнявся від привілею тим, що видавався відповідно до закону, а не з волі монарха. Крім того, патент захищав права лише на нові, ще нікому не належні технічні рішення, а не узаконював діючі або сформовані відносини, наприклад, у торгівлі. І, нарешті, патент стосувався тільки винаходів, захищав лише їх, а не промисли або підприємства. Цей акт став одним із найважливіших досягнень англійської буржуазної революції. Однак він не давав винахідникам права вимагати надання монополії, навіть якщо винахід відповідав усім передбаченим законом умовам. Видача патенту, як і раніше, залежала від волі монарха, що мало відрізнялося від привілею [3, с. 25].

Слід зауважити, що 10.04.1710 р. в Англії парламентом було прийнято відомий Статут королеви Анни, який вважається першим законом про авторське право (копірайт) в юридичній літературі. Цим нормативним актом автору надавалося виключне право на опублікування твору протягом 14 років з моменту його створення з можливістю продовження такого права за життя автора ще на 14 років. Отже, у праві Великобританії робився наголос на виключне право монополюю використання тих переваг, які надає новинка (ідея) [3, с. 36].

Значний внесок у формування права інтелектуальної власності зроблено французами. Так, Людовик XVI видав в 1777 р. шість ордонансів, які визнавали за авторами права на публікацію і продаж своїх творів. Пізніше декретами 1791 і 1793 років було встановлено право на використання твору і виключне право автора на відтворення

свої літературної праці. Саме у Франції 07.01.1791 р. було прийнято патентний закон, що рядом авторів визначається початком патентного права. На відміну від англійської системи, у французькій права автора інтерпретуються як авторські права, якими автор користується все життя. Однак і в Англії і у Франції авторські права розглядалися, по суті, як права власності, що мають економічну цінність, тобто як матеріальні права [4].

Перші кодифіковані джерела, які мали норми, що врегульовували питання інтелектуальної власності, почали з'являтися на українських теренах одночасно з введенням в дію на її територію законодавства тієї держави, до складу якої входила територія нинішньої України (Велике князівство Литовське, Річ Посполита, Російська держава, Австро-Угорщина).

Цікаво, що привілеї на винаходи в Російській імперії у першій половині XIX ст. видавалися у формі царських указів, які розсилалися по губерніях для виконання на місцях. Лише з кінця XIX ст. з'явилася форма документа з художнім оформленням та заголовком «Патент на привілей». Із жовтня 1814 р. почали офіційно публікуватися описи винаходів. У Державній бібліотеці Москви зберігаються 6 привілеїв тих часів. Один із них має доволі курйозну назву: «Привилегия 1815 года, выданная Ярославской губернии села Поречья-рыбного священнику Алексею Голосеву на изобретенную им машину для набивания картузиков корным кофеем». Однак докорінний злам у вітчизняній патентній системі спричинив закон 1870 р., відповідно до якого видача привілеїв із вільної законодавчої функції перетворилася на зв'язану підзаконну діяльність адміністративного органу. Законом від 20.05.1896 р. при Департаменті торгівлі й мануфактури спеціально був затверджений Комітет із технічних справ, що займався видачею привілеїв [3, с. 22].

Так замість феодального привілею з'явився капіталістичний патент на винахід, хоча й зі старою назвою. Загалом же, крім привілеїв і патентів, які з'явилися в період розвитку капіталістичних відносин, були й інші види фіксації авторства на нових виробках. Ідеться про товарні знаки, що їх давні майстри ставили на своїх витворах – передусім на гончарному посуді та зброї. Такі ж знаки у вигляді символів ставились і скотарями як «клейма» на тварині. Археологи вважають, що з появою клейм на ремісничих виробках часів Київської Русі значно підвищилася їх якість. Цікавий приклад – меч, знайдений в околицях Києва. Зброяр XI ст. зробив на мечі напис «Коваль Людота» (оригінал зберігається в Національному історичному музеї України) [4].

Можна зробити припущення, що майстер в такий спосіб увічнював своє ім'я, проте варто пам'ятати, що це не лише витвір зброярського мистецтва, а ще й товар. У XV ст. з винайденням книгодрукування змушені були захищатися від контрафакції перші

типографи, розробляючи власні знаки, які проставляли на титульній або останній сторінці книги. Першими такий знак використали 1457 р. типографи з Майнца І. Фуст та П. Шеффер. Типографська марка Івана Федорова, вперше проставлена на останньому аркуші львівського видання «Апостола» 1574 р. – високохудожній твір мистецтва графіки. Знак відомого скрипкового майстра Антоніо Страдиварі, який він вирізував на внутрішній поверхні нижньої деки, дуже лаконічний (лише ініціали у кружечку з хрестиком), проте багатьом відома його вартість, яка оцінюється у мільйони доларів. Такою ж лаконічністю вирізняються особисті клейма українських золотарів – Івана Равича, Самсона Стрельбицького [5, с. 55].

Основа українського законодавства у галузі інтелектуальної власності була закладена в Росії на початку XIX ст. у Статуті Цензурному від 22 квітня 1828 р., в якому за автором визнавалося виключне право на відтворення своїх творів шляхом друку. Проте вже в Законі від 8 січня 1830 р. право автора на створений ним твір визнається як право власності, яким можна торгувати. Твір розглядався як «майно благонабуте», а його автору (або перекладачу) довічно надавалося виключне право видання і продажу. Зазначені права переходили спадкоємцям на 25 років, пізніше у 1857 р. цей строк було подовжено до 50 років [4].

Під час чергового перевидання Зводу законів Російської імперії у X томі вперше з'являються законодавчі положення щодо авторського права. Жовтнева революція 1917 р. ліквідувала приватні видавництва, монополізувала видавничу діяльність. 30 січня 1925 р. вийшов перший нормативний акт нової держави щодо авторського права – постанова ЦВК і РНК СРСР «Об основах авторского права». Після цього радянські республіки самостійно стали приймати закони щодо авторських прав.

В Україні на той час приймаються нормативні акти з окремих проблем 34 авторського права, зокрема постанова РНК УРСР «Про авторський гонорар за публічне виконання драматичних та музикальних творів» від 8 грудня 1925 р. У 1961 р. в СРСР прийнято «Основи цивільного законодавства СРСР і радянських республік», розділ четвертий яких присвячений авторському праву. Відповідно до вказаного документа кожна республіка, в тому числі й Україна, прийняла свій Цивільний кодекс, четвертий розділ якого стосувався авторського права. Авторські права в СРСР не відповідали міжнародним правовим нормам, якими користувалися автори європейських країн. З цієї причини СРСР не міг приєднатися до багатьох міжнародних конвенцій.

У сучасній Україні здійснено великий обсяг робіт з формування нормативно-правової бази в сфері інтелектуальної власності. Прийнятий Цивільний кодекс України, більшість норм якого по інтелектуальній власності містяться в книзі четвертій «Право

інтелектуальної власності». Книга IV ЦК України враховує сучасний стан економіки, національні традиції і звичаї, вона максимально наблизила систему охорони інтелектуальної власності до світових стандартів, в ній знайшли відображення останні найновіші досягнення як світової, так і вітчизняної правової науки, врахований досвід правозастосовчої практики. Також діють такі законодавчі акти, як закони України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг», «Про охорону прав на промислові зразки», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на зазначення походження товарів», «Про охорону прав на сорти рослин», «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем». Норми щодо регулювання відносин інтелектуальної власності містяться також в інших законах, наприклад законах України «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних», «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування», «Про племінну справу у тваринництві», «Про науково-технічну інформацію», «Про лікарські засоби» тощо.

Отже, з вищезазначеного вбачається, що з розвитком суспільства виникають різні інститути регулювання правовідносин у сфері інтелектуальної власності. Поступовий розвиток цієї сфери триває досі та буде тривати в подальшому через постійний розвиток технологій виробництва та трансляції інформації.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ходаківський Є.І. Інтелектуальна власність: економіко-правові аспекти. Навчальний посібник. Є.І. Ходаківський, В.П. Якобчук, І.Л. Литвинчук. К. «Центр учбової літератури» 2014. С.30-34.
2. Качуровський В. Кримінальна відповідальність за порушення особистих немайнових прав автора. Национальный юридический журнал: теория и практика. 2015. С. 143-146.
3. Правове регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності: галузеві аспекти: Монографія / Кол. Авторів: О.П. Орлюк, О.Д. Святоцький, Т.С. Демченко, В.М. Крижна, О.О. Штефан та ін. К.: НДІ інтелектуальної власності АПрН України. 2006. 416 с.
4. Цибульов П.М. Основи інтелектуальної власності: навчальний посібник. К.: «Інститут інтелектуально власності і права», 2005. 108 с.
5. Андрощук Г. Право интеллектуальной собственности. Торговые аспекты. К.: Ін Юре. 2000. 164 с.